

PSIHOZA VELIKIH BROJEVA

U vremenima kada je javnost svakodnevno šokirana negativnim brojkama psiholozi i PR stručnjaci objašnjavaju prednosti i mane vizualiziranja velikih i strašnih brojki

Da bi pokrila ovogodišnji deficit proračuna od 14 milijardi kuna, Hrvatska se mora ukupno zadužiti 42 milijarde kuna, upozorio je u utorak guverner HNB-a Željko Rohatinski na okruglom stolu u HAZU-u. Slutimo da je to nešto grozno jer je Vlada najprije najavljivala da će proračunski deficit iznositi četiri milijarde, pa pet milijardi i tako dalje. Ali, zna li itko koliko je to točno novca?

Koliko se mjesečnih "košarica" nalazi u tom iznosu? Dobro, to je lako izračunati: da bismo se izvukli iz ovogodišnjeg minusa u proračunu, moramo se zadužiti za nešto više od 5.800.000 obiteljskih mjesečnih budžeta. Puno? Pa možda i nije ako imamo na umu da će američki deficit ove godine probiti plafon od bilijun dolara, točnije 1,2 bilijuna dolara (to su tisuće milijardi).

Kako sada zvuči hrvatski dug? Puno ili malo? Kako iz te perspektive izgledaju ulaganja u školstvo? Ili godišnji poticaji za poljoprivredu? Velika infrastrukturna ulaganja?

Igra brojeva

U svjetlu krize koja potresa hrvatsko i svjetsko gospodarstvo, u svjetlu svakodnevnih

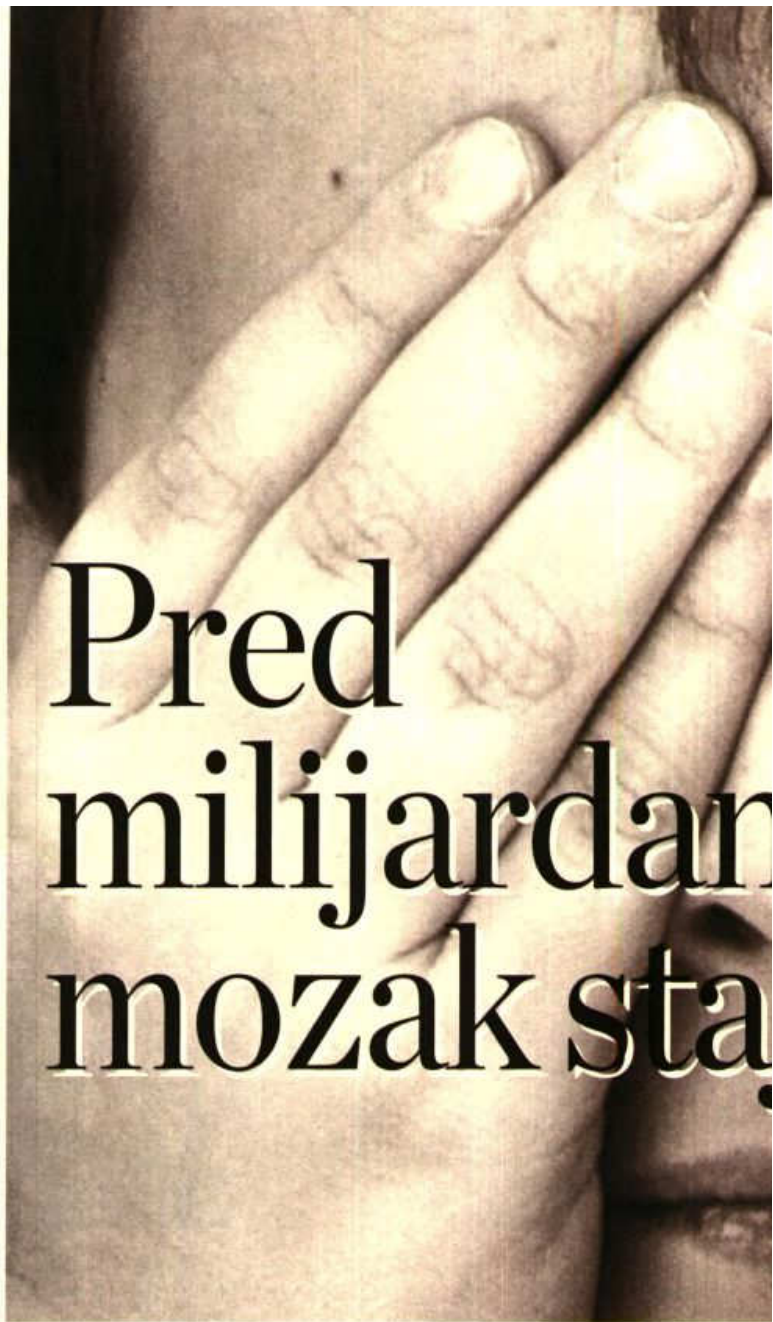
vijesti o gubicima i rebalansima i rezanjima, govorimo li mi o brojkama koje je uopće moguće pojmiti? Razumijemo li sada da smo 14 milijardi "u crvenom" bolje nego što smo prije gotovo dvije godine razumijevali na što će novoizabrana Vlada potrošiti proračunski novac?

Za utjehu, nismo jedini koji se postavljamo to pitanje. Amerikanci se, suočeni sa svojim bilijunima "nedopuštenog" minusa pitaju je li mudro bilo uložiti 700 milijardi dolara u spas financijskog sustava, odnosno 775 milijardi u ekonomske stimuluse.

U knjizi "The Numbers Game" (Igra brojeva) autori Andrew Dilnot, ekonomist s Oxforda, i novinar Michael Blastland kažu da bi se, kada ocjenjujemo takva velika ulaganja, trebalo, pojednostavnjeno rečeno, poigrati s perspektivom. Jer, 700 milijardi dolara može se podijeliti s brojem stanovnika i brojem tjedana u godini: to je 45 dolara po Amerikancu tjedno, odnosno 6 dolara dnevno.

Pitanje je jednostavno, kažu Dilnot i Blastland: jeste li spremni platiti 6 dolara dnevno za stabilan financijski sustav?

Zašto je to potrebno? Zato

Pred milijardama mozak staje

što ljudski mozak jednostavno nije ustrojen tako da razumije prevelike ili premalene brojeve, kažu stručnjaci. "Imamo nekoliko prijatelja, plaši nas nekoliko životinja. Preveliki ili premaleni brojevi jednostavno gase mozak", kaže matematičar John Allen Paulos sa sveučilišta Temple u izvaji koju prenosi Time.

Poruke za mase

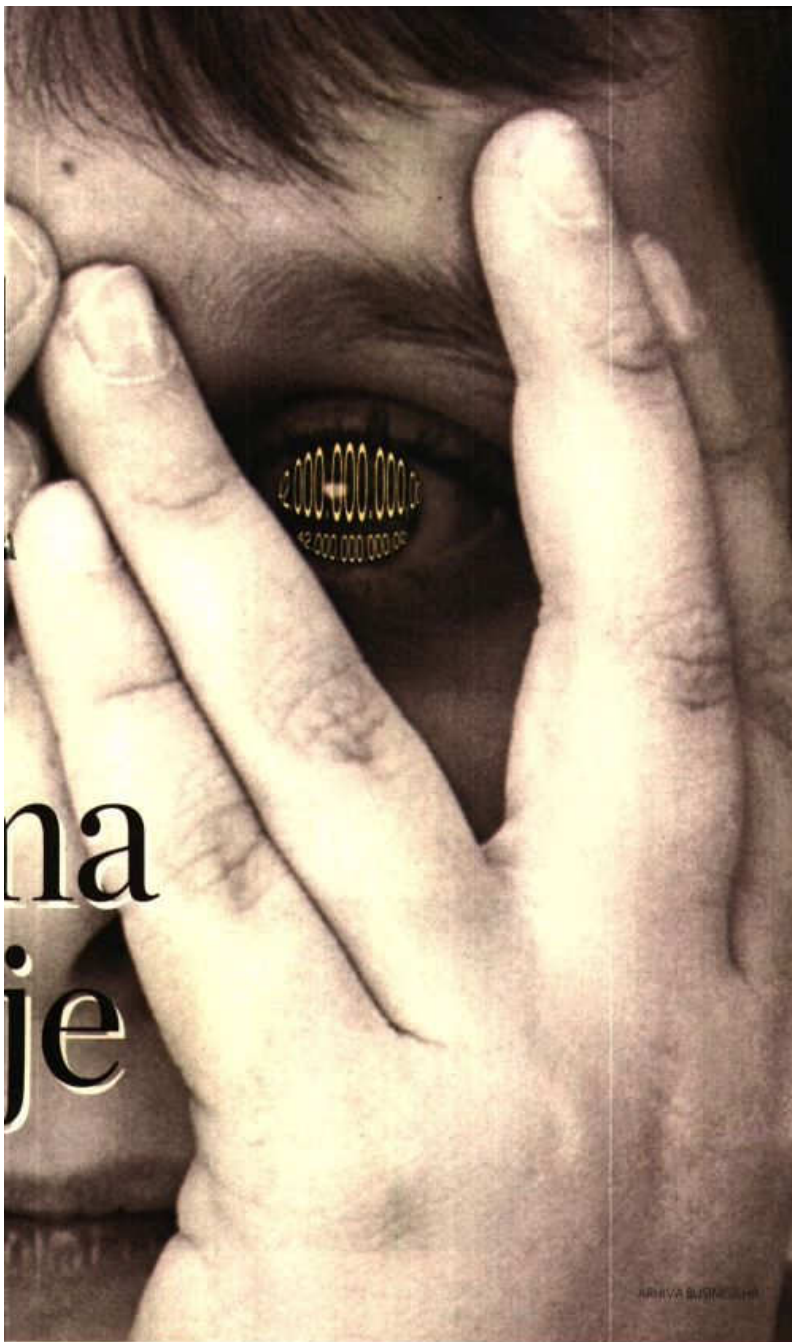
"Ljudi jednostavno ne razumiju što znači 14, a što 42 milijarde", odlučno tvrdi Krešimir Macan, PR stručnjak i jedan od poznatijih hrvatskih spin doktora. To su termini koje razumiju urednici pa bi

ih onda oni trebali prepričati masama, ali mase to ne razumiju, objašnjava Macan. No, s druge strane, mase razumiju jednostavne poruke, poput "moramo stegnuti remen".

"To se zove matematika za nepismene: ljudi ne razumiju što znači politička parola 'sredit ćemo komunalije', ali jako dobro razumiju kada im kažete da će svaka kuća imati plin, struju, vodu, kanalizaciju... Jednako tako, ne razumiju što znači financijska kriza ili proračunski deficit, ali jako dobro razumiju što znači stezanje remena", kaže Macan. "Visoka politika mora se sve što na jednostavne rečenice,

namijenjene ljudima sa završenom srednjom školom", tvrdi on.

U praksi takva retorika može biti i te kako plodonosna. "Primjerice, Sanader je u vrijeme dok je pokušavao osvojiti vlast stalno ponavljao priču o zaduženosti svakog novorođenog djeteta u Hrvatskoj. To je podatak koji ljudi razumiju, to je podatak koji bi današnja oporba mogla iskoristiti jer su današnje brojke usporedive s onima iz 2003. godine", kaže Macan i dodaje da su današnje bebe zadužene točno dvostruko više nego 2003., odnosno prema podacima s kraja lipnja -

60.000 kuna po novorođenoj bebi. To je, boljeg razumijevanja radi, 400 velikih pakiranja pelena.

Plašenje brojevima

Važno je, kaže Macan, pronaći rječnik kojim se ljudima može objasniti što se točno događa. Primjerice, može im se reći da mogu birati između smanjenja plaće ili gubitka posla. Ili, kada je o državnim poslovima riječ, možemo govoriti o ustroju, centralizaciji, decentralizaciji, državnom aparatu, ovome ili onome, ali ljudi to možda ne razumiju. No, jasno razumiju što znači i kako izgleda ukidanje određenog broja županija.

"Jednako tako, ako se ljudima želi reći u kakvom je država stanju, mogu se koristiti proračunski deficiti i deficiti platne bilance, što su izrazi za koje većina ljudi kojima ekonomija nije uska struka moraju pogledati u rječnik, a može se i reći da za svake tri kune koje potrošimo kao država dvije uspijevamo zaraditi, a jednu moramo posuditi", tvrdi Macan.

Sličnog je mišljenja i Marija Novak-Ištok, stručnjakinja za marketing i komunikologiju, predavačica na Zagrebačkoj školi za menadžment.

"Te se velike brojke koriste da bi nas zastrašile i rekla bih da taj cilj prilično uspješno ostvaruju. No, ti milijuni i milijarde ne daju konkretnu sliku stanja. Znači, dužni smo toliko i toliko, turizmom zarađujemo toliko i toliko, znači da bismo vratili dug potrebno nam je toliko i toliko sjajnih turističkih godina", kaže Novak-Ištok.

"Općenito govoreći", dodaje ona, "posljednjih godinu dana cijela komunikacija ve-

zana uz krizu ne pokazuje ništa o stvarnom stanju stvari i o stvarnim problemima nego zbunjuje, zastrašuje i zamućuje sliku. Stvara se osjećaj bezizlaznosti, straha", kaže ona.

Otrcane fraze

Otrcano je reći, napominje, da je kriza prilika, ali ona to uistinu jest jer se u kriznim vremenima moramo okrenuti stvarima koje možemo učiniti ili popraviti, prisiljeni smo tražiti kreativna rješenja ili drukčije poglede na stare probleme.

"Velike brojke izazivaju strah, kao i katastrofične najave. No, potrebno je stvari sagledati u kontekstu. Znači, pogledati gdje je Hrvatska u odnosu na druge zemlje, u odnosu na druge tranzicijske zemlje, u odnosu na ukupno svjetsko gospodarstvo. Kontekst znači i pogledati gdje smo bili posljednjih nekoliko godina, ali i pogledati gdje planiramo biti za nekoliko godina", kaže Marija Novak-Ištok.

A dobar alat za stavljanje stvari u perspektivu jest i pogledati koliko je točno svaki pojedini stanovnik zadužen. Podatak za Ameriku kaže da je uz bilijunski deficit svaki Amerikanac zadužen nešto više od 17.500 kuna. Svaki je Hrvat pak zadužen 60.000 kuna, a neki analitičari tvrde da je dug i dvostruko veći ako se računaju sve obveze i krediti.

Prevedeno na razumljive i male brojke: svatko bi u Hrvatskoj pet godina trebao besplatno raditi da bismo otplatili sve dugove. To je ideja koju sebi lako možemo predočiti...

Iva Ušćumlić Grcić